

ДОВІДКА
про Національну академію наук України
(станом на 01.01.2015 р.)

Національна академія наук України заснована 27 листопада 1918 року у м. Києві. Її першим президентом був видатний учений із світовим ім'ям В.І. Вернадський.

Статус. Національна академія наук України згідно з чинним законодавством є вищою державною науковою організацією України, що заснована на державній власності та користується правами самоврядності, які полягають у самостійному визначенні тематики досліджень, своєї структури, вирішенні науково-організаційних, господарських, кадрових питань, здійсненні міжнародних наукових зв'язків. Академія об'єднує дійсних членів, членів-кореспондентів та іноземних членів, усіх науковців її установ, організовує і здійснює фундаментальні та прикладні дослідження з найважливіших проблем природничих, технічних та соціогуманітарних наук.

Органи управління. Вищим органом НАН України є Загальні збори її членів. У період між сесіями Загальних зборів керівництво роботою Академії здійснює Президія НАН України, яка обирається Загальними зборами строком на 5 років. До складу Президії НАН України, вибори якої відбулися у квітні 2015 року, входять 32 особи, в тому числі президент, п'ять віцепрезидентів, головний учений секретар, 14 академіків-секретарів відділень, 11 членів. У засіданнях Президії також беруть участь з правом дорадчого голосу 4 виконуючих обов'язки членів Президії та 18 радників Президії НАН України.

Структура. В НАН України функціонують 3 секції (фізико-технічних і математичних наук; хімічних і біологічних наук; суспільних і гуманітарних наук), що об'єднують 14 відділень наук: математики; інформатики; механіки; фізики та астрономії; наук про Землю; фізико-технічних проблем матеріалознавства; фізико-технічних проблем енергетики; ядерної фізики та енергетики; хімії; біохімії, фізіології і молекулярної біології; загальної біології; економіки; історії, філософії та права; літератури, мови та мистецтвознавства.

В Академії діють 5 регіональних наукових центрів подвійного з Міністерством освіти і науки України підпорядкування: Донецький (м.Красноармійськ Донецької області), Західний (м.Львів), Південний (м.Одеса), Північно-східний (м.Харків), Придніпровський (м.Дніпропетровськ) та Інноваційний центр по м.Києву. Статутна діяльність Кримського наукового центру та його фінансування з бюджету НАН України в 2014 році призупинені.

Основною ланкою структури НАН України є науково-дослідні інститути та прирівняні до них наукові установи. В структурі НАН України діють національні заклади - Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського, Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут», Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія», Національний ботанічний сад ім. М.М.Гришка, Національний дендрологічний парк «Софіївка», Національний науково-природничий музей, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В.Стефаніка, Національний центр «Мала академія наук України» МОН України та НАН України.

До структури НАН України входять також організації дослідно-виробничої бази (дослідні підприємства, конструкторсько-технологічні організації, обчислювальні центри). Всього на цей час в НАН України діють 168 наукових установ та 46 організацій дослідно-виробничої бази.

Співробітництво з освітніми установами. У 2014 р. укладено близько 200 договорів з вищими навчальними закладами про співробітництво, проходження виробничої та переддипломної практики студентів тощо. Розроблялося майже 200 спільних наукових проектів. Понад 250 спільних з освітянами науково-навчальних структур (комплексів, центрів,

лабораторій, філій кафедр тощо) широко використовують потенціал НАН України для підготовки фахівців високої кваліфікації для потреб вищої школи та НАН України. Близько 1400 науковців Академії (з них кожний десятий академік або член-кореспондент НАН України) читали навчальні курси, цикли лекцій з актуальних напрямів науки. У 2014 р. близько 270 науковців-освітян захистили у спеціалізованих вчених радах наукових установ НАН України дисертаційні роботи на здобуття вченого ступеня доктора наук та кандидата наук. Понад 1400 студентів виконували дипломні роботи під керівництвом провідних вчених НАН України. Побачили світ близько 100 монографій, підготовлених у творчій співпраці з освітянами.

Координація наукових досліджень. Значний внесок в реалізацію цього статутного завдання Академії здійснюють Міжвідомча рада з координації фундаментальних досліджень, Рада президентів академій наук України, Експертна рада з питань оцінювання тем фундаментальних науково-дослідних робіт при Національній академії наук України. Діяльність цих органів сприяє розробленню та реалізації узгодженої наукової політики, підготовці та внесенню у владні структури пропозицій з вдосконалення нормативно-правової бази функціонування наукової сфери, матеріально-технічної і фінансової підтримки досліджень, поліпшення кадрового забезпечення.

Науково-координаційну роботу з окремих актуальних наукових напрямів і проблем проводять громадські наукові об'єднання НАН України. Нині в НАН України працює 75 наукових рад, 19 комітетів, 15 комісій, 24 наукових товариства. Їх зусилля зосереджено на питаннях координації перспективних наукових досліджень, підготовці пропозицій та аналітичних матеріалів для державних органів влади, організації та проведенні наукових читань, конференцій, семінарів, симпозіумів.

Впровадження наукових розробок, інноваційна діяльність. Науковими установами НАН України в 2014 році впроваджено в різні галузі економіки України майже 1200 новітніх розробок, серед яких передові технології, у тому числі інформаційні, машини, устаткування, матеріали, автоматизовані комплекси і системи, програмні продукти, бази даних і бази знань, сорти рослин, методичні рекомендації та методики, стандарти.

Установами Академії укладено 27 ліцензійних договорів в Україні й за кордоном, отримано 774 патенти на винаходи і корисні моделі. Успішно виконано 56 науково-технічних інноваційних проектів, які були відібрані за конкурсом на початку року.

Виконувались завдання 2-х державних цільових науково-технічних програм: Державної цільової науково-технічної програми розроблення і створення сенсорних наукоємних продуктів на 2008-2017 роки та Державної цільової науково-технічної програми «Нанотехнології та наноматеріали», державним замовником яких є НАН України.

В рамках зовнішньоекономічної діяльності установи Академії в 2014 році реалізували близько 200 контрактів з корпораціями, компаніями, підприємствами, центрами більше 30 високорозвинених країн світу. Були здійснені поставки науково-технічної продукції, трансфер технологій, науково-технологічні послуги на загальну суму понад 61,2 млн. грн.

Наукові розробки НАН України були представлені на 4 крупних виставкових заходах, зокрема VIII Всеукраїнському Фестивалі науки, інформаційно-комунікативному заході «Науково-технологічне забезпечення оборонно-промислового комплексу України», міжнародній спеціалізованій виставці «MEDICAEXPO-2014».

Експертна діяльність. Підготовка наукових оцінок і прогнозів суспільно-політичного, соціально-економічного і культурного розвитку держави, її економічного стану, розроблення відповідних пропозицій і рекомендацій з цих питань, участь у формуванні державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності є, відповідно до Статуту Національної академії наук України, одними з основних завдань Академії як вищої наукової організації країни.

Протягом 2014 року установами НАН України на замовлення та в інтересах різних органів державної влади було надано понад 1500 експертних висновків (зауважень, погоджень, коментарів тощо) до нормативно-правових актів і програмних документів, а також інформаційно-аналітичних матеріалів (наукових оцінок, прогнозів, пропозицій і рекомендацій) з різних питань суспільного розвитку. Значний обсяг експертної роботи виконано фахівцями Академії, включеними до складу науково-експертних, консультаційних рад, комісій, створених при державних органах для попереднього розгляду та надання наукових висновків з різних питань їх діяльності.

НАН України на регулярній основі здійснює оцінку тематики фундаментальних досліджень наукових установ країни, що виконується за кошти державного бюджету України. Протягом 2014 року було розглянуто 492 науково-дослідні роботи 7 головних розпорядників бюджетних коштів, по кожній з яких надано відповідний експертний висновок щодо доцільності її фінансування з державного бюджету.

Видавнича діяльність. У структурі Академії працюють два видавництва: ДП «НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України» і Видавничий дім «Академперіодика» НАН України, на які припадає біля 16 % книжкової продукції Академії. Звітнього року видавництво «Наукова думка» випустило у світ 75 назв наукових монографій, підготовлених працівниками НАН України, загальним обсягом понад 1500 обліково-видавничих аркушів.

У ВД «Академперіодика» видано 252 випуски академічних журналів загальним тиражем понад 51,4 тис. примірників та обсягом понад 3,0 тисячі обл.-вид. арк. Зокрема, 185 чисел 31 видання за Програмою підтримки журналів НАН України, серед яких єдиний академічний науково-популярний журнал «Світогляд». Також ВД «Академперіодика» випустив 32 назви наукових монографій сукупним обсягом близько 818,76 обл.-вид. арк.

Протягом 2014 р. установами НАН України видано 488 назв наукових монографій, 142 назви збірників наукових праць, 119 навчальних видань і 235 довідкових та науково-популярних. Загальна кількість статей у періодичних виданнях становить 23,4 тисячі, з них майже 18,3 тисяч (біля 78 %) – у фахових вітчизняних і зарубіжних виданнях. За кордоном опубліковано 74 (15 %) назви наукових книг та понад 6 тисяч статей у періодичних виданнях.

Поточні праці науковців у 2014 році було опубліковано у 86 наукових журналах НАН України, а також у збірниках наукових праць, інших періодичних і серійних книжкових виданнях. 21 науковий журнал НАН України перекладали і видавали англійською зарубіжні видавці, ще 10 журналів англійською мовою в Україні видають академічні наукові установи власними силами.

Міжнародне наукове співробітництво здійснюється в рамках 119 чинних угод, укладених НАН України з академіями, державними установами, науковими організаціями, освітніми закладами, фірмами та промисловими компаніями близько 50 країн світу. Загалом у реалізації різних форм міжнародної співпраці за 119 угодами НАН України, з яких 35 – з країнами Азійсько-тихоокеанського регіону, 34 – з країнами Європи, 25 – з країнами СНД, 16 – з країнами Африки та Близького сходу, 9 – з країнами Америки, бере участь понад 100 установ Академії.

Відповідно до Меморандуму про наміри щодо співробітництва НАН України з Об'єднаним дослідницьким центром Європейської Комісії та академіями наук країн Дунайського басейну Академія була визначена головною організацією з наукового супроводу реалізації Стратегії ЄС для Дунайського регіону на території України.

Створена ефективна договірно-правова база науково-технічного співробітництва з установами та організаціями Китайської Народної Республіки, яка має тенденцію до подальшого розширення. На сьогодні п'ята частина всіх установ НАН України плідно співпрацює з більш

ніж 75 китайськими партнерами в межах як двосторонніх угод НАН України, так і прямих контактів.

В рамках програми обміну науковцями щорічно виконуються понад 150 проектів за узгодженими переліками з Австрійською академією наук, Болгарською академією наук, Польською академією наук, Академією наук Чеської Республіки, Словацькою академією наук, Національним Центром наукових досліджень (CNRS) Франції, Сербською академією наук і мистецтв, Угорською академією наук, Румунською академією, Черногорською академією наук і мистецтв та Радою з науково-технічних досліджень Туреччини з передбаченим обміном ученими за квотами, обумовленими угодами.

Застосовується загальноприйнятий у світовій практиці конкурсний підхід до фінансування спільно з закордонними партнерами проектів на паритетній основі. Протягом останніх років було проведено та в 2014 році завершено конкурси проектів з Російським фондом фундаментальних досліджень, Російським гуманітарним науковим фондом, Сибірським відділенням РАН. Продовжується співробітництво за таким принципом з Українським науково-технологічним центром за програмою «Цільові дослідження та розвиваючі ініціативи», Національним центром наукових досліджень (CNRS) Франції. У 2014 році на основі паритетного фінансування виконувалося понад 110 двосторонніх наукових проектів.

НАН України представляє Україну у близько 40 міжнародних організаціях, зокрема Міжнародній асоціації академій наук (МААН), Міжнародному комітеті з космічних досліджень (COSPAR), Міжнародному союзу академій гуманітарних та соціальних наук (IUА), Всеєвропейській федерації академій наук (ALLEA) та бере активну участь у діяльності міжнародних наукових об'єднань та центрів: Міжнародному інституті прикладного системного аналізу (IIASA), Європейській науковій асоціації геофізичних досліджень (EISCAT), Європейської організації ядерних досліджень (CERN), Об'єднаному інституті ядерних досліджень (ОІЯД), Стратегічній групі ЮНЕСКО-МАБ для участі у розробці Стратегії цієї програми на найближче десятиліття тощо.

Вчені НАН України є активними учасниками міжнародних програм, що здійснюються за підтримки таких іноземних та міжнародних фондів та організацій, як Європейська комісія, DFG, CRDF, УНТЦ, МАГАТЕ, НАТО. За грантами цих організацій, здобутих на конкурсній основі, виконуються щорічно понад 400 дослідницьких, координаційних та підтримуючих науковий обмін проектів

Кадрове забезпечення. Загальна кількість працюючих в НАН України за станом на 01.01.2015 складала 37447 чол., в тому числі 18346 наукових працівників. Серед них 2530 докторів наук та 7603 кандидатів наук. Середній вік наукових працівників становив 52,0 року, докторів наук – 63,9 року, кандидатів наук - 50,8 року.

Персональний склад. За станом на 16.03.2015 до складу НАН України входять 204 дійсних членів (академіків), 388 члени-кореспонденти та 106 іноземних членів.